

NAJWYŻSZA IZBA KONTROLI

Delegatura w Rzeszowie

LRZ.411.002.05.2022

Pan
Marian Sikora
Przewodniczący
Rady Federacji Branżowych Związków
Rolniczych Producentów Rolnych
ul. Wspólna 30
00-930 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

I/22/002 Finansowanie wydatków związanych z uczestnictwem polskich organizacji rolniczych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji Unii Europejskiej w latach 2015 - 2021

Zmienione zgodnie z treścią uchwały Zespołu Orzekającego Komisji Rozstrzygającej w Najwyższej Izbie Kontroli nr KPK-KPO.443.147.2022 z dnia 14 listopada 2022 r.

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Federacja Branżowych Związków Producentów Rolnych ¹ ul. Wspólna 30, 00-930 Warszawa.
Kierownik jednostki kontrolowanej	Marian Sikora – Przewodniczący Związku od 25 marca 2013 r.
Zakres przedmiotowy kontroli	Zapewnienie warunków, w tym finansowych, na korzystanie z dofinansowania kosztów uczestnictwa organizacji rolniczych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji Unii Europejskiej w latach 2015 – 2021.
Okres objęty kontrolą	Lata 2015 – 2021. Dla realizacji celów kontroli mogą być wykorzystane dowody sporządzone w latach wcześniejszych oraz w okresie późniejszym.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 3 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ² .
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	Jacek Wolan, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/46/2022 z dnia 1 kwietnia 2022 r. Agnieszka Suwała, główny specjalista kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LRZ/47/2022 z dnia 1 kwietnia 2022 r.

(akta kontroli: tom I str. 1 - 6)

¹ Dalej: Federacja lub FBZPR.

² Dz. U. z 2022 r. poz. 623, dalej: ustawa o NIK.

II. Ocena ogólna³ kontrolowanej działalności.

OCENA OGÓLNA I JEJ UZASADNIENIE

Federacja Branżowych Związków Producentów Rolnych prawidłowo wykorzystywała środki na dofinansowanie kosztów związanych z uczestnictwem w ponadnarodowych organizacjach rolniczych, reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji Unii Europejskiej.

W zakresie rozliczeń kosztów podróży służbowych stwierdzono 12 nieprawidłowości. Federacja otrzymywała dofinansowanie na podstawie umów z Krajową Radą Izb Rolniczych⁴ w oparciu o terminowo złożone wnioski zawierające wstępną kalkulację kosztów związanych z uczestnictwem przedstawicieli Federacji i/lub zrzeszonych w niej związków w ponadnarodowych organizacjach rolniczych.

W latach 2016 - 2021 KRIR przekazał na konto FBZPR 1 658,3 tys. zł dofinansowania, z czego Federacja wykorzystywała 1 657,9 tys. zł, tj. 99,98%. Niewykorzystana kwota wynikała ze zwrotu kwoty dofinansowania za 2016 r. w wysokości 428,83 zł (plus odsetki 5 zł).

Wykorzystane środki przeznaczone zostały na refundację kosztów: składek członkowskich do rolniczych organizacji ponadnarodowych, których członkami były związki wchodzące w skład Federacji – 231,6 tys. zł (14% wykorzystanych środków), wynagrodzeń pracowników biura wraz z pochodnymi 839,1 tys. zł (50,6%), podróży służbowych 396,4 tys. zł (23,9%), kosztów utrzymania biura w Brukseli 132 tys. zł (7,9%) oraz usług obcych (usługi księgowo, telekomunikacyjne i tłumaczenia) – 58,8 tys. zł (3,6%).

Federacja terminowo dokonywała rozliczeń otrzymanego dofinansowania w poszczególnych latach, przedkładając sprawozdania z ich wykorzystania. Sprawozdania z otrzymanych dofinansowań były akceptowane i zatwierdzone zarówno przez KRIR, jak i przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁵.

Stwierdzone w toku kontroli nieprawidłowości dotyczą dofinansowania 12 rozliczeń podróży służbowych przedstawicieli Federacji (lub przedstawicieli związków zrzeszonych w Federacji) na łączną kwotę 33 307,85 zł, co stanowiło 2% wykorzystanych środków dofinansowania w latach 2016 – 2021.

Dofinansowanie kosztów uczestnictwa w tych przedsięwzięciach było niezgodne z postanowieniami § 2 i § 3 rozporządzenia Rady Ministrów z 2015 r. w sprawie udzielania i rozliczania dofinansowania kosztów związanych z uczestnictwem niektórych organizacji rolniczych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji Unii Europejskiej⁶.

³ Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej. W niniejszym wystąpieniu pokontrolnym zastosowano ocenę opisową.

⁴ Dalej: KRIR.

⁵ Dalej: MRiRW.

⁶ Rozporządzenia Rady Ministrów z 2 września 2015 r. w sprawie udzielania i rozliczania dofinansowania kosztów związanych z uczestnictwem niektórych organizacji rolniczych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji Unii Europejskiej. Dz. U. z 2015 r., poz. 1391 ze zm. Dalej: rozporządzenie w sprawie udzielania i rozliczania dofinansowania kosztów z 2015 r.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności.

OBSZAR

Przyznawanie i wykorzystanie środków finansowych na dofinansowanie kosztów uczestnictwa organizacji rolniczych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych wobec instytucji zagranicznych.

Opis stanu faktycznego

W latach 2015 – 2021 Federacja składała wnioski do KRIR zawierające wstępne kalkulacje kosztów związanych z uczestnictwem jej przedstawicieli w ponadnarodowych organizacjach rolniczych, które wynosiły: na 2015 r. - 550 018,83 zł (dofinansowanie 649 493,69 zł), na 2016 r. - 899 605 zł (dofinansowanie 768 671,13 zł), na 2017 r. - 501 093,35 zł (dofinansowanie 399 028,83 zł), na 2018 r. - 590 173,96 zł (dofinansowanie 451 707,92 zł), na 2019 r. - 419 650,44 zł (dofinansowanie 400 658,86 zł), na 2020 r. - 441 832,12 zł (dofinansowanie 421 740,47 zł), na 2021 r. - 308 300 zł (dofinansowanie 294 949 zł)⁷.

(akta kontroli: tom I str. 28 - 45)

KRIR przyznała Federacji dofinansowanie w następujących wysokościach:

- 653 363,11 zł na podstawie umowy nr D/10/2015 z 6 listopada 2015 r. i aneksu z 28 grudnia 2015 r.,
- 352 676,02 zł na podstawie umowy nr D/9/2016 z 12 grudnia 2016 r.,
- 348 572,89 zł na podstawie umowy nr D/2/2017 z 7 czerwca 2017 r. i aneksu z 26 października 2017 r.,
- 304 264,47 zł na podstawie umowy nr D/1/2018 z 13 grudnia 2018 r.,
- 257 727,81 zł na podstawie umowy nr D/1/2019 z 7 maja 2019 r. i aneksu z 14 października 2019 r.,
- 259 488,90 zł na podstawie umowy nr D/1/2020 z 29 czerwca 2020 r. i aneksu z 16 grudnia 2020 r.,
- 203 814,88 na podstawie umowy nr D/1/2021 z 10 grudnia 2021 r.

(akta kontroli: tom I str. 112 - 136)

Terminy i kwoty przekazywania Federacji środków (przelewy bankowe) przez KRIR oraz kwoty wykorzystanych środków i ich zwroty w poszczególnych latach objętych kontrolą przedstawiały się następująco:

- w 2015 r.: 667 901,66 zł w dwóch transzach⁸. Dofinansowanie zostało wykorzystane w kwocie 652 225,96 zł,
- w 2016 r.: 344 526,51 zł – w trzech częściach⁹. Wykorzystana kwota dofinansowania wyniosła 344 097,68 zł,

⁷ Federacja nie dysponowała kompletnymi dokumentami źródłowymi za 2015 r. dotyczącymi otrzymanego dofinansowania, w związku z powyższym opis stanu faktycznego w niniejszym wystąpieniu pokontrolnym dotyczy lat 2016 – 2021 oraz 2015 r. w zakresie dostępnych danych.

⁸ Tj. 384 385,74 zł - 17 listopada 2015 r. i 283 415,92 zł – 29 grudnia 2015 r. Federacja 3 grudnia 2015 r. - przed ostatecznym rozliczeniem - zwróciła kwotę 15 575,70 zł niewykorzystanych środków.

⁹ Tj.: 29 183,55 zł - 19 grudnia 2016 r. – I transza, 109 263 zł – część II transzy i 206 079,96 zł – 29 grudnia 2016 r. – część II transzy.

- w 2017 r.: 347 583,49 zł w czterech częściach¹⁰. Przekazana kwota została wykorzystana w całości,
- w 2018 r.: 300 879,11 zł w dwóch transzach¹¹. Przekazana kwota została wykorzystana w całości,
- w 2019 r.: 257 727,81 zł w czterech częściach¹². Przekazana kwota została wykorzystana w całości,
- w 2020 r.: 203 814,88 zł w czterech częściach¹³. Przekazana kwota została wykorzystana w całości,
- w 2021 r.: 203 814,88 zł w dwóch transzach¹⁴ - Przekazana kwota została wykorzystana w całości.

W dniu 14 lutego 2017 r. Federacja zwróciła 433,83 zł z tytułu ujęcia w rozliczeniu faktury za zakup biletu lotniczego dokonanego w 2015 r. na wyjazd zaplanowany na styczeń 2016 r., w tym 428,83 kwota dofinansowania i 5 zł odsetki (zwrot został dokonany przed jej ostatecznym rozliczeniem).

Otrzymane kwoty dofinansowania stanowiły od 44,8% w 2016 r. do 100,4% w 2015 r. wstępnie kalkulowanych kosztów uczestnictwa w ponadnarodowych organizacjach rolniczych¹⁵.

(akta kontroli: tom I str. 237 – 239, 330 - 397)

Federacja nie przedłożyła kontrolującym dokumentów, w których KRIR przedstawiałby powody nieprzyznania dofinansowania we wnioskowanej wysokości.

Odnosząc się do późnego zawierania umów z KRIR i przekazywania środków do dofinansowanie pod koniec danego roku, Przewodniczący Rady Federacji wyjaśnił, że termin zawierania umów przez Federację z KRIR związany jest nieodłącznie z terminem zawierania umów pomiędzy MRiRW a KRIR. Oznacza to, że umowa pomiędzy KRIR a Federacją może być zawarta dopiero po zawarciu umowy pomiędzy KRIR a MRiRW. Federacja była zobowiązana do złożenia kalkulacji kosztów na dany rok do 31 grudnia roku poprzedzającego rok, którego dotyczy wniosek. Koszty wyjazdów zostały oszacowane i zaplanowane do 31 grudnia roku poprzedniego, zatem termin zaplanowania kosztów nie jest związany z terminem zawarcia umowy z KRIR. Na trudności w zaplanowaniu kosztów może mieć wpływ fakt nieposiadania na 31 grudnia roku poprzedniego dokładnej wiedzy m.in. o ilości spotkań, terminach, miejscach i kosztach np. biletów w kolejnym roku oraz czynniki niezależne (pandemia, kurs euro).

Wyjaśnił także, że Federacja nie miała problemów z pokrywaniem składek członkowskich, delegacji i innych kosztów. Składki w Copa-Cogeca pokrywa za Federację KRIR, wszystkie pozostałe koszty, w tym delegacje oraz składki w innych organizacjach ponadnarodowych są pokrywane w formie refundacji. Oznacza to, że

¹⁰ Tj.: 33 527,79 zł – 3 lipca 2017 r. – I transza, 84 935,86 zł – 21 lipca 2017 r. – część II transzy, 102 275,47 zł – 31 października 2017 r. – część II transzy, 126 844,37 zł – 28 grudnia 2017 r. – aneks z 26 października 2017 r.

¹¹ Tj.: – 42 226,30 zł – 19 grudnia 2018 r. – I transza, 258 652,81 zł – 28 grudnia 2018 r. – II transza.

¹² Tj.: 40 646,87 zł – 2 lipca 2019 r. – I transza, 98 210,84 zł – 7 sierpnia 2019 r. – część II transzy, 48 047,35 zł – 24 października 2019 r. – część II transzy i 70 822,75 zł – 20 grudnia 2019 r. – aneks z 14 października 2019 r.

¹³ Tj.: 38 761,91 zł – 28 lipca 2020 r. - I transza, 77 883,07 zł – 14 sierpnia 2020 r. – część II transzy, 36 705,75 zł – 9 listopada 2020 r. - część II transzy i 50 464,15 zł – 29 grudnia 2020 r. – aneks z 16 grudnia 2020 r.

¹⁴ Tj.: 44 849,98 zł – 16 grudnia 2021 r. – I transza i 158 964,90 zł – 29 grudnia 2021 r. – II transza.

¹⁵ Różnica pomiędzy wysokością środków przekazanych przez KRIR na dofinansowanie do kosztów uczestnictwa w ponadnarodowych organizacjach rolniczych a zapotrzebowaniem na te środki wyniosła w: 2015 r. 2 732,27 zł, 2016 r. -424 144,62 zł, 2017 r. -51 2018 r. -150 828,81 zł, 2019 r. -142 931,05 zł, 2020 r. -217 925,59 zł i 2021 r. -91 134,12 zł.

Federacja w pierwszej kolejności musi pokryć takie koszty w własnych środkach finansowych, a następnie może ubiegać się o refundację.

(akta kontroli: tom II str. 165 - 169)

Przewodniczący Rady Federacji wyjaśnił, że w ostatnich latach potrzeby Federacji i zrzeszonych w niej związków są większe niż otrzymywane dofinansowanie. Zwiększeniu ulegają koszty, a kwota dofinansowania (z wyjątkiem 2020 r. kiedy wynosiła 4,5 mln zł) nie wzrasta. Zmianie uległy zasady refundacji kosztów. Do 2018 r. Federacja prowadziła biuro w Brukseli, którego utrzymanie było refundowane do 50% poniesionych kosztów. Wymagało to dużego wkładu środków własnych i pozyskiwanych z innych źródeł. Po 2018 r. zmienił się m.in. sposób rozliczania funkcjonowania biura w Brukseli i refundacji składek (99% poniesionych kosztów), co wpłynęło na zmniejszenie dofinansowania do niektórych ponoszonych przez Federację i związki branżowe kosztów. Federacja stara się pozyskiwać środki z innych źródeł, niemniej zdarzyły się sytuacje kiedy zmuszona była ograniczać udział w spotkaniach z powodu braku środków.

(akta kontroli: tom I str. 359-369)

W latach 2016-2021 Federacja następująco wydatkowała uzyskane dofinansowanie:

- a) w 2016 r. kwotę 33 098,89 zł (9,6% kwoty dofinansowania w 2016 r.) stanowiła zapłata składek do ośmiu ponadnarodowych organizacji rolniczych, 112 274,37 zł (32,6%) koszty wynagrodzeń pracowników biura, 121 406,67 zł (35,3%) koszty podróży służbowych, 8 552,65 zł (2,5%) koszty usług księgowych i telekomunikacyjnych oraz 68 765,10 zł (20%) łączne koszty utrzymania biura w Brukseli,
- b) w 2017 r. kwotę 33 527,79 zł (9,6%) stanowiła zapłata składek do ośmiu ponadnarodowych organizacji rolniczych, 119 694,91 zł (34,4%) stanowiły koszty wynagrodzeń pracowników biura, 119 831,89 zł (34,5%) koszty podróży służbowych, 11 307,14 zł (3,3%) koszty usług księgowych, telekomunikacyjnych i tłumaczeń oraz 63 221,76 zł (18,2%) łączne koszty utrzymania biura w Brukseli,
- c) w 2018 r. kwotę 42 226,30 zł (14%) stanowiła zapłata składek do ośmiu ponadnarodowych organizacji rolniczych, 150 981,62 zł (50,2%) stanowiły koszty wynagrodzeń pracowników biura, 95 496,78 zł (31,7%) koszty podróży służbowych oraz 12 174,41 zł (4,1%) koszty usług księgowych, telekomunikacyjnych i tłumaczeń,
- d) w 2019 r. kwotę 40 646,87 zł (15,8%) stanowiła zapłata składek do ośmiu ponadnarodowych organizacji rolniczych, 163 862,20 zł (63,6%) stanowiły koszty wynagrodzeń pracowników biura, 45 652,86 zł (17,7%) koszty podróży służbowych oraz 7 565,88 zł (2,9%) koszty usług księgowych i telekomunikacyjnych,
- e) w 2020 kwotę 38 761,91 zł (19%) stanowiła zapłata składek do ośmiu ponadnarodowych organizacji rolniczych, 151 964,50 zł (74,6%) stanowiły koszty wynagrodzeń pracowników biura, 4 516,02 zł (2,2%) koszty podróży służbowych oraz 8 572,45 zł (4,2%) koszty usług księgowych, telekomunikacyjnych i tłumaczeń,
- f) w 2021 r. kwotę 43 382,28 zł (21,3%) stanowiła zapłata składek do ośmiu ponadnarodowych organizacji rolniczych, 140 325,14 zł (68,9%) stanowiły koszty wynagrodzeń pracowników biura, 9 447,38 zł (4,6%) koszty podróży służbowych oraz 10 660,08 zł (5,2%) koszty usług księgowych, telekomunikacyjnych i tłumaczeń.

(akta kontroli: tom I str. 330 - 397)

W latach 2016-2021 średnie miesięczne dofinansowanie kosztów wynagrodzeń (wraz z pochodnymi) pracowników biura Federacji wykonujących zadania związane ze współpracą z ponadnarodowymi organizacjami rolniczymi wynosiło 11 654,20 zł, z tego najmniejsze w 2016 r. 9 356,20 zł w 2017 r. i największe w 2019 r. 13 655,18 zł, natomiast przypadająca na tę kwotę średnia liczba etatów wyniosła 1,34 (od 1,25 w latach 2018 i 2021 r. do 1,5 w 2019 r.).

W latach 2015 – 2021 łącznie pięć osób wykonywało zadania związane ze współpracą z rolniczymi organizacjami ponadnarodowymi, w tym:

- 1) Dyrektor Biura/Koordinator współpracy z ponadnarodowymi organizacjami rolniczymi (pracownik nieobecny w okresie od 11 lipca 2016 r. do 8 czerwca 2018 r.),
- 2) specjalista ds. współpracy z ponadnarodowymi organizacjami rolniczymi – stanowisko w całości związane z obsługą Federacji w konferencjach, kongresach, posiedzeniach organów i grup roboczych ponadnarodowych organizacji rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji UE – trzech pracowników, w tym: a) pracownik zatrudniony przez cały okres objęty kontrolą a nieobecny od 6 sierpnia 2020 r. do 31 grudnia 2021 r., b) pracownik zatrudniony w okresie od 15 września 2020 r. do 31 marca 2021 r. w związku z nieobecnością pracownika ujętego w ppkt. a), c) pracownik zatrudniony od 1 października 2020 r. w związku z nieobecnością pracownika ujętego w ppkt. a),
- 3) młodszy specjalista współpracy z ponadnarodowymi organizacjami rolniczymi – stanowisko w całości związane z obsługą Federacji w konferencjach, kongresach, posiedzeniach organów i grup roboczych ponadnarodowych organizacji rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji UE – jeden pracownik zatrudniony od 1 kwietnia do 31 grudnia 2017 r. w związku z nieobecnością dyrektora biura/koordynatora współpracy z ponadnarodowymi organizacjami rolniczymi.

W zakresach czynności osób zatrudnionych w Biurze Federacji, których koszty wynagrodzeń zostały dofinansowane, ujęto obowiązki dotyczące współpracy z ponadnarodowymi organizacjami rolniczymi.

(akta kontroli: tom II str. 1 – 29)

Przedstawiciele Federacji oraz organizacji do niej należących, w latach objętych kontrolą, wzięli udział:

- a) w 2015 r. w 65 wydarzeniach, w tym 48 posiedzeniach Grup Roboczych, pięciu posiedzeniach Prezydium Copa, 30 warsztatach, seminariach, konferencjach itp. oraz wydarzeniach, w których uczestniczyli przedstawiciele związków branżowych – członków Federacji (posiedzenia organizacji, kongresy),
- b) w 2016 r. w 92 wydarzeniach, w tym w 62 posiedzeniach Grup Roboczych, Grup Progностycznych itp., sześciu posiedzeniach Prezydium Copa i 30 warsztatach, seminariach, konferencjach, kongresach itp.,
- c) w 2017 r. w 109 wydarzeniach, w tym w 62 posiedzeniach Grup Roboczych, Grup Progностycznych itp., pięciu posiedzeniach Prezydium Copa, dwóch Prezydencjach Copa, 30 warsztatach, seminariach, konferencjach, kongresach itp. oraz wydarzeniach, w których uczestniczyli przedstawiciele związków branżowych – członków Federacji (posiedzenia organizacji, kongresy),

- d) w 2018 r. w 84 wydarzeniach, w tym w 43 posiedzeniach Grup Roboczych. Grup Prognostycznych itp., pięciu posiedzeniach Prezydium Copa, siedmiu Prezydencjach Copa, pięciu Prezydiach Cogeca, 24 warsztatach, seminariach, konferencjach, kongresach itp. oraz wydarzeniach, w których uczestniczyli przedstawiciele związków branżowych – członków Federacji (posiedzenia organizacji, kongresy),
- e) w 2019 r. w 76 wydarzeniach, w tym w 43 posiedzeniach Grup Roboczych. Grup Prognostycznych itp., pięciu posiedzeniach Prezydium Copa, ośmiu Prezydencjach Copa, pięciu Prezydencjach Cogeca oraz w 15 warsztatach, seminariach, konferencjach, kongresach itp. oraz wydarzeniach, w których uczestniczyli przedstawiciele związków branżowych – członków Federacji (posiedzenia organizacji, kongresy),
- f) w 2020 r. w 108 wydarzeniach, w tym w 64 posiedzeniach Grup Roboczych. Grup Prognostycznych itp., sześciu Prezydencjach Copa, czterech Prezydiach Copa, dziewięciu Prezydencjach Cogeca, czterech Prezydiach Cogeca, sześciu wspólnych posiedzeniach Prezydium Copa-Cogeca oraz 15 warsztatach, seminariach, konferencjach, kongresach itp. oraz wydarzeniach, w których uczestniczyli przedstawiciele związków branżowych – członków Federacji (posiedzenia organizacji, kongresy),
- g) w 2021 r. w 77 wydarzeniach, w tym w 46 posiedzeniach Grup Roboczych. Grup Prognostycznych itp., dziewięciu Prezydencjach Cogeca, czterech Prezydiach Copa, pięciu Prezydiach Cogeca, czterech wspólnych posiedzeniach Prezydium Copa-Cogeca oraz dziewięciu warsztatach, seminariach, konferencjach, kongresach itp. oraz wydarzeniach, w których uczestniczyli przedstawiciele związków branżowych – członków Federacji (posiedzenia organizacji, kongresy),

(akta kontroli: tom I str. 240 - 287)

Sprawozdania finansowe z rozliczenia dofinansowania za lata 2016 – 2021 r. zostały przekazane do Krajowej Rady Izb Rolniczych w terminach określonych w umowach.

(akta kontroli: tom I str. 290 - 357)

Ministerstwo Rolnictwa nie przeprowadziło w Federacji żadnej kontroli dotyczącej wydatkowania przedmiotowych środków. KRIR dokonywała rozliczenia dofinansowania poprzez weryfikację przedłożonych wraz ze sprawozdaniem finansowym dokumentów źródłowych, co skutkowało składaniem korekt sprawozdania i ww. zwrotem zakwestionowanej kwoty dofinansowania.

(akta kontroli: tom I str. 288)

Federacja prowadziła wyodrębnione konta księgowe służące ewidencji dofinansowania stanowiącego refundację poniesionych kosztów z tytułu jego uczestnictwa w ponadnarodowych organizacjach rolniczych. Dofinansowanie przekazywane było przez KRIR na konto bankowe wskazane w umowach.

(akta kontroli: tom I str. 289)

Odnosząc się do efektów członkostwa Federacji w Copa-Cogeca, Przewodniczący Federacji poinformował, że:

- organizacje typu Copa i Cogeca są organizacjami o charakterze lobbystycznym, stąd też największa wartość płynąca z udziału w ich posiedzeniach to możliwość wyrażenia własnego stanowiska zgodnego z interesami polskich producentów, wypracowania wspólnego stanowiska w ramach Copa-Cogeca i przekazanie go odpowiednim organom UE, głównie Komisji Europejskiej, to również często wykorzystywana możliwość spotkań (wyrażania opinii i przedstawienia propozycji) z decydentami Komisji Europejskiej czy posłami do Parlamentu Europejskiego,
- Federacja jest aktywnym członkiem tych organizacji. Przewodniczący Rady Federacji Marian Sikora w latach 2017 – 2020 pełnił funkcję Wiceprzewodniczącego Copa, a od listopada 2019 r. desygnowana przez FBZPR [...]¹⁶ jest Wiceprzewodniczącą Cogeca,
- eksperci Federacji są wysoko cenieni za wkład merytoryczny wnoszony w spotkaniach branżowych grup roboczych Copa-Cogeca i zajmują funkcje w prezydiach grup: Promocja – przewodniczący [...]¹⁷ (od 2013 r.), Jaja i drób – wiceprzewodnicząca [...]¹⁸ (2017 – 2020), Mleko i produkty mleczne – wiceprzewodnicząca [...]¹⁹ (od 2016 r.), Zdrowie i dobrostan zwierząt - wiceprzewodniczący [...]²⁰ (od 2015 r.), Ziemniaki - wiceprzewodniczący [...]²¹ (od 2018 r.), Tytoń – wiceprzewodniczący [...]²² (od 2013 r.), Chmiel – wiceprzewodnicząca [...]²³ (2016 – 2019), Wołowina i cielęcina – wiceprzewodniczący [...]²⁴ (od 2021 r.). Łącznie w latach 2015 – 2021 przedstawiciele Federacji uczestniczyli w ponad 700 spotkaniach (Prezydencji i Prezydów Copa-Cogeca, grup roboczych i innych wydarzeń organizowanych przez te organizacje),
- udział w pracach Copa-Cogeca daje możliwość wymiany doświadczeń i wiedzy na forum międzynarodowym, pozwala na uzyskanie obrazu sytuacji jak poszczególne kraje członkowskie UE interpretują przepisy i z jakimi trudnościami się borykają, w jaki sposób dostosowują swoją produkcję rolniczą do zmieniających się przepisów. Wyposażeni w taką wiedzę polscy rolnicy mogą zminimalizować koszty zmian,
- w kontrolowanym okresie trwała dyskusja nad reformą Wspólnej Polityki Rolnej i w związku z tym udział w Copa-Cogeca był bardzo istotny,
- przedstawiciele polskich organizacji „walczą” na forum UE o to by plany związane z Zielonym Ładem, strategią Od pola do stołu, strategią Na rzecz bioróżnorodności czy redukcją CO₂ nie wpłynęły na pogorszenie warunków produkcji rolnej w Polsce i dochodów rolników, wnioskuje o wyrównanie dopłat bezpośrednich dla Polski i warunków konkurencyjności na rynku unijnym,
- korzyści wynikające z uczestnictwa Federacji w Copa-Cogeca są długookresowe i perspektywiczne oraz przyczyniają się do utrzymania i zdobywania rynków zbytu na produkcję z polskich gospodarstw.

¹⁶ Na podstawie art. 5 ust. 2 ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 902) NIK wyłączyła jawność informacji w zakresie imienia i nazwiska, ze względu na prywatność osoby fizycznej.

¹⁷ Jw.

¹⁸ Jw.

¹⁹ Jw.

²⁰ Jw.

²¹ Jw.

²² Jw.

²³ Jw.

²⁴ Jw.

Udział Federacji w pracach Copa-Cogeca w latach 2015-2021, miał pozytywny wpływ na umocnienie konkurencyjności gospodarstw na rynku Unii Europejskiej i poza, pomimo pogarszającej się sytuacji w sektorze rolnictwa, jak również wystąpieniem czynników nadzwyczajnych w rolnictwie takich jak susza, powódzie, ASF, Ptasia Grypa, Pandemia Covid 19, embargo na produkty rolnicze.

Kluczową kwestią była wymiana doświadczeń i kontakty, które pozwoliły Polskim Rolnikom uporać się z trudnościami wynikającymi z wystąpieniem czynników nadzwyczajnych tak by minimalizować poziom skutków na prowadzoną produkcję. Pozwoliło to na uzyskanie zwrotu przynajmniej części poniesionych kosztów produkcji w sadownictwie i hodowli zwierząt (bydła i drobiu). Uchroniło to niektóre gospodarstwa przed bankructwem.

Obecna sytuacja w rolnictwie jest bardzo dynamiczna i wymaga szczególnej uwagi ze strony producentów na zmieniające się przepisy prawne na szczeblu Komisji Europejskiej, Parlamentu Europejskiego i na szczeblu krajowym.

Zdaniem Federacji Branżowych Związków Producentów Rolnych i zrzeszonych w niej związków dofinansowanie w ramach uczestnictwa polskich organizacji rolniczych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych, reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji Unii Europejskiej jest niezbędne dla obrony interesów polskich rolników. Musimy jednak podkreślić, że w ostatnich latach i w związku ze wzrostem większości kosztów i zmianą zasad dofinansowania, niestety środki są niewystarczające. Powoduje to m.in. zmniejszenie wsparcia dla naszych jednostek członkowskich oraz ograniczenia w uczestnictwie w spotkaniach. Niektóre z organizacji finansują udział ekspertów z innych źródeł, np.: I Wiceprzewodnicząca Cogeca [...] ²⁵ nie obciąża Federacji kosztami udziału w spotkaniach Prezydencji Cogeca i prezydiów Copa-Cogeca, w kwocie ok. 50.000 rocznie. Federacja poszukuje również innych źródeł dofinansowania. Przykładowo na reprezentowanie polskich interesów na forum UE wydaliśmy z innych źródeł w 2017 r. ok. 120 000 zł; w 2018 r. ok. 147 500 zł; w 2019 r. ok. 190 000 zł.

Ponadto Federacja korzystając z innych źródeł finansowania była również organizatorem, we współpracy z Ministerstwem Rolnictwa i Rozwoju Wsi i przy wsparciu Copa-Cogeca, konferencji pt.: „Rola spółdzielczości we wzmocnieniu pozycji rolników w życiu gospodarczym i społecznym”. Konferencja odbyła się 17 czerwca 2019 roku, w Warszawie. Na ten cel wydaliśmy kwotę ponad 40.000 zł, finansując m.in. przygotowanie i druk materiałów, podróz i zakwaterowanie gości zagranicznych – prelegentów z Cogeca, wyżywienie – kolację.

Należy również wspomnieć, że od 3 lat pozyskujemy z innych źródeł środki (w 2020 r. kwota 59 040 zł; w 2021 r. 71 340 zł) na sfinansowanie współpracy ze specjalistą z branży medialnej (dziennikarzem), który przygotowuje informacje prasowe po spotkaniach określonych grup w Copa-Cogeca i KE. Materiały te rozsyła do prasy, umieszcza na stronie internetowej Federacji oraz w mediach społecznościowych – Facebook i Twitter. Dzięki temu informacje o bieżących wydarzeniach na forum UE docierają bezpośrednio do producentów rolnych.

Podstawowym celem zaangażowania się FBZPR w ponadnarodowych organizacjach jest efektywna obrona interesów polskich producentów. W związku z tym, że podstawowym kreatorem polityki rolnej w krajach EU jest Komisja Europejska, Federacja szukając możliwości oddziaływania na ten organ w zakresie istotnych dla rolnictwa polskiego tematów wstąpiła do Copa-Cogeca, która to organizacja miała

²⁵ Jw.

i ma najlepsze możliwości do oddziaływania na wymieniony organ UE. Dzięki temu polskie organizacje rolnicze stowarzyszone w ramach FBZPR uzyskały możliwość zdecydowanie szerszego oddziaływania na Komisję Europejską w zakresie polityki rolnej, niż gdyby miały to realizować samodzielnie. Określenie wymiernych skutków działania polskich organizacji rolniczych w ramach Copa-Cogeca jest trudne do określenia, bo zakres tego działania jest bardzo szeroki, bowiem każdy istotny z punktu widzenia polskich producentów aspekt jest podnoszony na forum Copa-Cogeca i w związku z tym dociera także do Komisji Europejskiej, a w szczególności do Dyrekcji Generalnej Rolnictwa.

(akta kontroli: tom I str. 46 - 111)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następujące nieprawidłowości:

W następujących przypadkach rozliczono koszty wyjazdów, które nie podlegały dofinansowaniu z dotacji:

- 1) Spotkanie w dniach 6-8 czerwca 2016 r. z przedstawicielami Konfederacji Włoskich Rolników CIA w Rzymie i Bolonii, w spotkaniu uczestniczyło sześciu przedstawicieli Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 10 884,58 zł.
Wyjaśniając Przewodniczący Federacji podał, że Konfederacja Włoskich Rolników CIA jest również członkiem Komitetu Rolniczych Organizacji Związkowych Copa. Wydarzenie dotyczyło omówienia wspólnych działań na forum UE związanych z embargiem rosyjskim, presją krajów morza śródziemnomorskiego, podpisania umowy z Ukrainą, wyzwań przyszłej reformy WPR.
- 2) Spotkanie w dniach 8-9 lutego 2017 r. w Centrum Ekonomiki Rolniczej w Paryżu, w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 1 187,80 zł.
W złożonych wyjaśnieniach, Przewodniczący Federacji podał, że organizatorem było Centrum Ekonomiki Rolniczej w Paryżu - instytucja prowadzona przy Izbach Rolniczych we Francji, uczestniczących w pracach Copa-Cogeca. W spotkaniu uczestniczył Prezes Polskiego Zrzeszenia Producentów Bydła Mięsnego - Pan [...] ²⁶, który jest przewodniczącym Grupy Roboczej Copa-Cogeca Promocja produktów rolnych oraz bierze udział w pracach Grupy Roboczej Copa-Cogeca Wołowina i cielęcina. Na spotkaniu omawiano doświadczenia w prowadzeniu ekonomiki zarządczej gospodarstw i korzystne rozwiązania dla polskich producentów.
- 3) Europejska Konferencja Kukurydziana w Niemczech w dniach 5-6 września 2017 r., w spotkaniu uczestniczyło dwóch przedstawicieli Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 2 774 zł.
Przewodniczący Federacji wyjaśnił, że wydarzenie to dot. udziału Polskiego Związku Producentów Kukurydzy w celu prezentowania stanowisk na forum UE. Organizator konferencji - Niemiecki Związek DMK - podobnie jak Polski Związek Producentów Kukurydzy jest członkiem europejskiej organizacji CEPM. Spotkanie dotyczyło m.in. stanu uprawy kukurydzy w krajach europejskich oraz problemów w produkcji kiszonki z kukurydzy.

²⁶Jw.

- 4) Spotkanie (uzgodnienia) w ramach misji Wysokiego Szczebla Komisarza ds. rolnictwa i rozwoju wsi Komisji Europejskiej w dniu 6 października 2017 r., w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 355,06 zł.
Wyjaśniając Przewodniczący Federacji podał, że w misji z Komisarzem Hoganem uczestniczyli przedstawiciele wielu europejskich organizacji ponadnarodowych. Licznie reprezentowane były organizacje z sektora mięsnego, również członkowie Copa. Poruszono wiele ważnych dla branży tematów m.in. dotyczących handlu. Przedstawiono również stanowiska omawiane na grupach roboczych Copa, w których pracuje Pan [...] ²⁷. Jest On przewodniczącym Grupy Roboczej Copa-Cogeca Promocja produktów rolnych oraz uczestniczy w pracach Grupy Roboczej Copa-Cogeca Wołowina i cielęcina, gdzie od 2021 r. jest Wiceprzewodniczącym. Pan [...] ²⁸ został wybrany w skład delegacji m.in. ze względu na pełnione funkcje. Prezentował m.in. ofertę polskich producentów mięsa i eksporterów.
- 5) Spotkanie z Philem Hoganem Komisarzem ds. rolnictwa i rozwoju wsi Komisji Europejskiej ws. Misji Wysokiego Szczebla w Arabii Saudyjskiej i Iranie, w dniach 7-14 listopada 2017 r., w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 10 334,15 zł.
W złożonych wyjaśnieniach Przewodniczący Federacji podał, że Pan [...] ²⁹ został wybrany w skład delegacji biznesowej towarzyszącej Philiipowi Hoganowi - Komisarzowi ds. rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich podczas Misji Wysokiego Szczebla w Arabii Saudyjskiej i Iranie ze względu na pełnienie funkcji przewodniczącego Grupy Roboczej "Promocja Produktów Rolnych" Copa-Cogeca gdzie reprezentuje FBZPR.
- 6) Rozmowy reprezentacji rolników w DG TRADE dot. Mercosur w obszarze mięsa wołowego, w dniu 7 grudnia 2017 r., w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 679,10 zł.
Wyjaśniając Przewodniczący Federacji podał, że było to bardzo ważne spotkanie dla sektora wołowiny, zorganizowane z inicjatywy organizacji członkowskich Copa. Uczestniczyli w nim przedstawiciele trzech organizacji członkowskich Copa, w tym z Polski. Polskę reprezentował p. [...] ³⁰ - Przewodniczący Grupy Roboczej Copa-Cogeca Promocja produktów rolnych oraz członek Grupy Roboczej Copa-Cogeca Wołowina i cielęcina. Uczestnicy spotkania przedstawili stanowisko, które było również uwzględniane w stanowiskach Copa-Cogeca (zwłaszcza w sprawie negocjacji umowy handlowej z krajami Mercosur).
- 7) VII Międzynarodowa Wystawa Rolnicza AGROPORT we Lwowie, w dniach 19-21 kwietnia 2018 r., w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 1 246,95 zł.
W złożonych wyjaśnieniach Przewodniczący Federacji podał, że organizatorem tego wydarzenia było Wszechukraińskie Bractwo Pszczelarzy Ukrainy, które tak jak Polski Związek Pszczelarski jest również członkiem europejskiej organizacji APISLAVIA. W spotkaniu, które miało miejsce podczas Wystawy uczestniczyli przedstawiciele APISLAVII.

²⁷ Jw.

²⁸ Jw.

²⁹ Jw.

³⁰ Jw.

- 8) Udział w Round Table Discussion w kierunku nowej WPR w Brukseli w dniach 26-27 czerwca 2018 r., w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 809,16 zł.
Jak wyjaśnił Przewodniczący Federacji, *spotkanie zorganizowane w Parlamencie Europejskim z inicjatywy m.in. FBZPR przy wsparciu Posłów do Parlamentu Europejskiego i Copa-Cogeca. Podczas spotkania omawiano bardzo istotne kwestie dotyczące ograniczeń w handlu. Poruszono wiele zagadnień, omawianych również na forum Copa-Cogeca związanych z funkcjonowaniem wspólnego rynku w kontekście WPR i z narastającym w UE protekcjonizmem gospodarczym.*
- 9) Spotkanie z przedstawicielami Włoskiej Organizacji Rolników CIA w Poznaniu, w dniach 4-5 lipca 2018 r., w którym uczestniczyło trzech przedstawicieli Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 495,88 zł.
Wyjaśniając, Przewodniczący Federacji podał, że *Konfederacja Włoskich Rolników CIA, będąca również członkiem Komitetu Rolniczych Organizacji Związkowych Copa, przyjechała na zaproszenie Wiceprzewodniczącego Copa w celu omówienia istotnych dla polskich producentów rolnych kwestii, m.in. wyrównanie dopłat bezpośrednich do wysokości 90% średniej w UE, poparcie naszego stanowiska dot. negocjacji z Ukrainą (m. in. w zakresie importu zbóż i kontyngentów na mięso drobiowe), zablokowanie importu oleju palmowego do Europy.*
- 10) Posiedzenie sprawozdawcze DMK - Niemieckiego Związku Producentów Kukurydzy w Monnheim w dniach 19-21 listopada 2018 r., w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 2 793,62 zł.
W złożonych wyjaśnieniach Przewodniczący Federacji podał, że [...] ³¹ - *Prezes Polskiego Związku Producentów Kukurydzy, Sekretarz Prezydium Rady FBZPR wziął udział w walnym zjeździe Niemieckiego Związku Producentów Kukurydzy, który podobnie jak PZPK jest członkiem Europejskiego Związku Producentów Kukurydzy (C.E.P.M.). Omówiono kluczowe kwestie dot. współpracy.*
- 11) Udział w Szczycie Klimatycznym COP24 w Katowicach w dniach 2-4 grudnia 2018 r., w którym uczestniczył jeden przedstawiciel Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 712,51 zł.
Przewodniczący Federacji wyjaśniając podał, że *podczas szczytu omawiano bardzo istotne cele dla polskiego i europejskiego rolnictwa. W spotkaniu udział wzięli członkowie Światowej Organizacji Rolników, której członkami są m.in. organizacje należące do Copa. W spotkaniu uczestniczył i był zaangażowany w jego organizację Przewodniczący Rady Federacji Marian Sikora, który był wówczas Wiceprzewodniczącym Copa.*
- 12) Spotkanie z Komisarzem Januszem Wojciechowskim w dniu 5 marca 2020 r., w którym uczestniczyło dwóch przedstawicieli Federacji, kwota dofinansowania wyniosła 1 035,06 zł.
W złożonych wyjaśnieniach Przewodniczący Federacji podał, że *w spotkaniu wzięli udział: [...] ³² - Prezydent Polskiego Związku Pszczelarskiego oraz [...] ³³ - przedstawiciel FBZPR w pracach Grupy Roboczej Copa-Cogeca „Miód”.*

³¹ Jw.

³² Jw.

³³ Jw.

Podczas spotkania omówiono stanowiska i postulaty nad którymi pracuje m.in.: Copa-Cogeca. Stanowiska te następnie muszą być zaakceptowane przez KE, PE i Rządy państw członkowskich, dlatego też przedstawiciele PZP przedstawili je Komisarzowi ds. Rolnictwa.

Koszty wymienionych wydarzeń zostały dofinansowane w łącznej kwocie 33 307,85 zł.

Zgodnie z art. 35b ust. 1a i 1b ustawy o izbach rolniczych koszty związane z uczestnictwem m.in. związków zawodowych rolników indywidualnych oraz społeczno-zawodowych organizacji rolników, w tym rolniczych spółdzielni produkcyjnych i pracodawców rolnych, w ponadnarodowych organizacjach rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji UE w latach 2015 – 2026 ponoszone są przez KRIR i dofinansowane z budżetu państwa.

Rozporządzenie w sprawie udzielania i rozliczania dofinansowania kosztów z 2015 r. w § 2 określa ponadnarodowe organizacje, w których uczestnictwo objęte jest dofinansowaniem. Postanowienia § 3 ust. 1 pkt 3 tego rozporządzenia stanowi, iż dotacja obejmuje dofinansowanie kosztów uczestnictwa w konferencjach, kongresach, posiedzeniach organów i grup roboczych ponadnarodowych organizacji rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji UE. W pkt 3 załącznika nr 2 do rozporządzenia w sprawie udzielania i rozliczania dofinansowania kosztów z 2015 r., określono rodzaje kosztów objętych dofinansowaniem, związanych z uczestnictwem m.in. związków zawodowych rolników indywidualnych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji UE. Kosztami takimi są wydatki ponoszone na koszty uczestnictwa w konferencjach, kongresach, posiedzeniach organów i grup roboczych ponadnarodowych organizacji rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji UE.

NIK stwierdza, iż współorganizatorem żadnego z opisanych wyżej wydarzeń nie była Copa-Cogeca lub inna ponadnarodowa organizacja rolnicza wymieniona w rozporządzeniu w sprawie udzielania i rozliczania dofinansowania kosztów z 2015 r., a zatem wyjazdy nie były związane z uczestnictwem Federacji lub jej członków w ponadnarodowych organizacjach rolniczych i nie podlegały dofinansowaniu w kwocie 33 307,85 zł.

(akta kontroli: tom I str. 290 - 357, tom II str. 36 -160, 165 - 181)

IV. Wnioski

Wnioski

W związku ze stwierdzonymi nieprawidłowościami, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o zapewnienie wykorzystywania środków z dofinansowania zgodnie z przepisami określonymi w rozporządzeniu Rady Ministrów w sprawie udzielania i rozliczania dofinansowania kosztów związanych z uczestnictwem niektórych organizacji rolniczych w ponadnarodowych organizacjach rolniczych reprezentujących interesy zawodowe rolników indywidualnych wobec instytucji Unii Europejskiej.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do dyrektora Delegatury NIK w Rzeszowie. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania
NIK o sposobie
wykorzystania uwag
i wykonania wniosków

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosków pokontrolnych oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku wniesienia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Rzeszów, dnia 31 sierpnia 2022 r.

	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Rzeszowie
Kontrolerzy	Dyrektor
Jacek Wolan	Wiesław Motyka
Główny specjalista kontroli państwowej	
/-/	/-/
.....
Podpis	podpis
Agnieszka Suwała	
Główny specjalista kontroli państwowej	
/-/	
.....	
podpis	
Zmiany w wystąpieniu pokontrolnym dodał:	
Delegatura NIK w Rzeszowie	
Dyrektor	
Wiesław Motyka	

/-/

16/11/2022